

μία μορφή «άνθρωπος», αλλά υπάρχουν πολλοί καθ' ἑκαστον ἄνθρωπον, οἱ ὅποιοι εἴτε ἐμφανίζονται εἰς διαδοχικὰς γενεὰς διὰ μέσου τοῦ χρόνου, ἢ, εἰάν παρουσιασθῶν κατά τὸν αὐτὸν χρόνον, καταλαμβάνουν διάφορα τμήματα τοῦ χώρου. Ἡ ἐκτατότης τόσον κατά χώρον ὅσον καὶ κατά χρόνον, ἀποτελεῖ τὸ δυνατόν τῆς ἐπαναλήψεως τῶν μορφῶν· τὸ δὲ Δεχόμενον εἶνε ὁ παράγων τῶν «πολλῶν», τῆς ἀπolutου πληθῆος εἰς τὸν συγκεκριμένον κόσμον.

* * *

Ἔως τώρα ἐμελετήσαμεν τὸ Δεχόμενον κατά τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸν κόσμον τῆς δόξης, ὡς γενεσιουργὸν αἰτίαν τῶν πραγματικῶν ἀντικειμένων. Ἦδη θὰ ἐξετάσωμεν αὐτὸ κατά τὴν ἀντίθεσιν του πρὸς τὸν κόσμον τῶν μορφῶν. Ἐλπίζομεν οὕτω νὰ φθάσωμεν μέχρι τῆς ἀφηρημένης αὐτοῦ φύσεως [καὶ ἴσως νὰ συναγάγωμεν ἐκ τῆς νέας αὐτῆς ἐρεύνης τὰς ἀπόψεις τὰς ὁποίας ἤδη ἐσημειώσαμεν.

IV. Τὸ Δεχόμενον εἶνε ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκαθοριστίας ἀκριβῶς ὅπως αἱ μορφαὶ εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ καθορισμοῦ. (Ἐδῶ ἀντιμετωπίζομεν τὸ παράδοξον ὅτι ἀποδίδεται εἰς τὸ Δεχόμενον φύσις πάντοτε ταυτὴ πρὸς ἑαυτὴν (50B). Εἶνε φανερόν, ὅτι μίαν τοιαύτην ἀμετάβλητον φύσιν τὴν ἔχει μόνον ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι παραμένει πάντοτε ἀκαθόριστον, καὶ διατηρεῖ τὴν ιδιότητά του ταύτην ἐναντίον οἰασδήποτε καταπατήσεως ἀπὸ μέρους τῶν μορφῶν).

Ὁ ὀρισμὸς ποὺ δίδεται εἰς τὸ Δεχόμενον εἶνε συγχρόνως καὶ ἀρνητικὸς καὶ θετικὸς· εἶνε ἡ ἀπουσία πάσης οἰασδήποτε μορφῆς, εἶνε καὶ ἡ δυνατότης ὅλων τῶν μορφῶν (50A, 52A)· πλήρης ἔλλειψις καθορισμοῦ καὶ τελεία καθολικότης. Ἡ μία ἀποψις ὑπάρχει διὰ τῆς ἄλλης. Τὸ Δεχόμενον ἢμπορεῖ νὰ εἶνε καθολικὸν μόνον ὑπὸ τὸν ὄρον ὅτι δὲν ἔχει ἰδίαν μορφήν ἢ ὁποία νὰ ἀποτελεῖ ἐμπόδιον· οὕτω εἶνε ἐστερημένον οἰασδήποτε μορφῆς («ἀμορφον») (514)· καὶ ἀντιστρόφως, ἀφοῦ εἶνε ἀκαθόριστον, δὲν τοῦ εἶνε δυνατόν νὰ προσκολληθῇ ὀριστικῶς εἰς οἰανδήποτε μορφήν· ἐξ οὗ καὶ εἶνε δεκτικὸν τῶν πάντων («πανδεχὲς» 51 B).

Εἰς τὴν σχέσιν ἀμοιβαιότητος, ἢ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ Παραδείγματος καὶ Δεχομένου, τὸ πρῶτον λειτουργεῖ ὡς ἐνεργὸς αἰτία, τὸ δευ-

τερον ὡς παθητικὴ τοιαύτη. Τὸ Δεχόμενον ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἀπόλυτον ὑπομονήν, πρὸς τὴν αἰσθητικότητα· εἶνε ἓνα κάτοπτρον διαφανὲς τὸ ὁποῖον ἀντανακλᾷ ὅλα τὰ σχήματα ποὺ ἔρχονται ἔμπρὸς του. Τὸ Δεχόμενον εἶνε ἡ ἀπόλυτος δυνατότης. Τὸ πρόβλημα ὅμως ποὺ γεννᾶται εἶνε πῶς κατ' ἀρχὴν εἶνε δυνατὴ μία οἰαδήποτε σχέσις μεταξὺ τῶν δύο. Τὸ Δεχόμενον εἶνε ὡς ἓκ τῆς φύσεώς του ἀκαθόριστον καὶ ὅμως μετέχει τῶν Παραδειγμάτων. Ὁ Πλάτων λέγει ὅτι ἡ σχέσις εἶνε σκοτεινὴ· τὸ Δεχόμενον μεταλαμβάνει αὐτῶν κατὰ τρόπον ποὺ δὲν ἠξεύρομεν πῶς νὰ ἐξηγήσωμεν (ἀμήχανον, δύσφραστον, θαυμαστὸν καὶ ἀπορώτατον) (50C, 51A.B). Ἡ ἀμοιβαία αὐτὴ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ἐξηγηθῇ· ἀποτελεῖ ἓνα τελευταῖον γεγονός, εἶνε ἡ τελευταία πολικότης ποὺ ἀπαντᾶται μεταξὺ τῶν μεταφυσικῶν παραγόντων.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ σπεύσωμεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι τὸ Δεχόμενον ἀντιμάχεται τὰς μορφάς. Τοῦναντίον· ὁ Θεὸς εἶνε ἱκανὸς νὰ τὸ πείσῃ νὰ δεχθῇ τὰς μορφάς. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Θεοῦ, τὸ Δεχόμενον περιέχει ἔχνη τῶν μορφῶν. Ἡ ἄστατος καὶ ἄσκοπος κίνησις ἐντὸς τοῦ Δεχομένου ἀποχωρίζει τὰ ὅμοια ἀπὸ τὰ ἀνόμοια καὶ ἐνώνει μαζὶ τὰ ὅμοια (53 A,B). Εἰς τὸ Δεχόμενον ὑπάρχει μιὰ πρωταρχικὴ ἱκανότης καὶ κλίσις πρὸς τὴν τάξιν. Ἡ ἱκανότης ὅμως αὕτη ὑφίσταται περιορισμούς. α) Τὸ Δεχόμενον δὲν ἐνσωματώνει τὰς μορφὰς πλήρως καὶ ἀκριβῶς. Οὕτω ὁ κόσμος τῆς αἰσθήσεως ἀποτελεῖ μιάν ἐστρεβλωμένην παράστασιν τῶν ἰδεῶν· τὰ ἰδεώδη ποτὲ δὲν πραγματοποιοῦνται ἐντελῶς· ἡ πραγματικότης ἀποτελεῖ ἀποτυχίαν τῶν μορφῶν. (Π.χ. ἡ ἰσότης μεταξὺ δύο συγκεκριμένων πραγμάτων δὲν εἶνε ποτὲ ἀκριβῆς ἰσότης Φαίδων 74C). β) Ἄς παρατηρήσωμεν τὴν ἀκόλουθον φράσιν: «ὁ νοῦς πείθει τὴν ἀνάγκην νὰ ὀδηγήσῃ πρὸς τὸ βέλτιστον τὰ πλεῖστα τῶν γιγνομένων πραγμάτων» (48A)· ἀμέσως βλέπομεν ὅτι εἰς καμμίαν περίπτωσιν δὲν ἐπιτυγχάνει ὁ Θεὸς νὰ πείσῃ ἐντελῶς τὸ Δεχόμενον, εἰς μερικὰς δὲ περιπτώσεις ἀποτυγχάνει ἐντελῶς. Ὑπάρχει τόσον ποσοτικὸς ὅσον καὶ ποιοτικὸς περιορισμός. γ) Ἐπειτα, καμμία ἐνσωμάτωσις δὲν εἶνε διαρκῆς. Ἡ ὑποταγὴ τοῦ Δεχομένου εἰς τὰς μορφὰς εἶνε ὅπως ὅταν γίνεται παραδεκτὸς ἓνας ἔραστής· ἡ σχέσις εἶνε ἀσταθῆς. Μὲ μιάν λέξιν,

τὸ Δεχόμενον εἶνε ἀνυπότακτον, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς δημιουργικῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ εἶνε καλὸν μόνον κατὰ τὸ δυνατόν. (46D).

Δὲν ὑπάρχει συνεπῶς καμμία σαφῆς καὶ ἀναμφίβολος ἀπάντησις εἰς τὸ ἐρώτημα ἐὰν τὸ Δεχόμενον ἀντιμάχεται τὰς μορφὰς ἢ ὄχι. Ἡ σχέσις τοῦ Δεχομένου πρὸς τὰς μορφὰς εἶνε δισήμεντος: τὸ Δεχόμενον δέχεται τὰς μορφὰς ἀλλὰ καὶ ἀποκρούει αὐτάς: εἶνε ἐπιφυλακτικόν. Τὸ συμπέρασμα αὐτὸ προκύπτει ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τοῦ πράγματος ἢ ιδιότητος τοῦ ἀκαθορίστου τοῦ Δεχομένου ἀποκλείει οἷον-δήποτε καθωρισμένον χαρακτηρισμὸν εἴτε ἀρνητικὸς εἶνε αὐτὸς εἴτε θετικὸς.

Θὰ ἐπανέλθωμεν τώρα εἰς τὴν ἀντίθεσιν μεταξὺ τοῦ Δεχομένου καὶ τῶν μορφῶν. Τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν τῶν μορφῶν εἶνε ὅτι παραμένουν πάντοτε εἰς τὸ αὐτὸ εἶδος· οὔτε δηλ. δέχονται τίποτε ἄλλο ἐντὸς ἑαυτῶν οὔτε μεταβάλλονται εἰς τίποτε ἄλλο (52 A). Εἶνε ταυτότητες: τὸ πῦρ εἶνε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ εἶνε ὕδωρ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Εἶνε πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ (51 C). Τὸ Δεχόμενον ἐκφράζει τὴν ἀντίθετον ιδιότητα, ὅτι τουτέστι δὲν εἶνε ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ του ἀλλ' ἐντὸς ἄλλου τινός· εἶνε ἢ μετάβασις εἰς τὴν ἑτερότητα (πρβλ.: τὸ «θάτερον» ὡς ἓν ἐκ τῶν συστατικῶν στοιχείων τῆς ψυχῆς, 35 A). Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶνε ἡ σημασία ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε «δεχόμενον»: δηλ. εἶνε δεκτικὸν ἐν σχέσει πρὸς κάποιον ἄλλο, τουτέστι πρὸς τὴν ὁλότητα τῶν μορφῶν. Αἱ τελευταῖαι αὐταὶ δὲν εἶνε χάριν οὐδενός· δὲν δέχονται τίποτε. Τὸ Δεχόμενον ὅμως ἀφ' ἑαυτοῦ δὲν εἶνε τίποτε· κατὰ τὴν οὐσίαν του ἀποκτᾶ εἶναι διὰ μέσου τῆς ἑτερότητος. Ὁ ἠθοποιός, ἢ καλλίτερα ἄς εἴπωμεν ὁ ἄνθρωπος μὲ τὸν δραματικὸν χαρακτῆρα, δὲν ἔχει ἰδίαν φύσιν· διαρκῶς προβάλλει τὸν ἑαυτὸν του μέσα σὲ κάποιον ἄλλον. Οὕτω ὁ ποιητὴς προβάλλει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς σκηνὰς τὰ ὁποίας περιγράφει (Ἰων 535 B)· ὁ ποιητὴς εὐρίσκεται ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του, Ἐπίσης ὁ ποιητὴς εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν καὶ γοητείαν τῆς Μούσης, ὁ ῥαψωδὸς ὑπὸ ἔμπνευσιν τοῦ ποιητοῦ, τὸ ἀκροατήριον ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ ῥαψωδοῦ. Ὁ ἐνθουσιώδης ἄνθρωπος φέρεται ὑπὸ τῶν ἰδεῶν τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· εἶνε μαθητὴς ὁ ὁποῖος σκέπτεται διὰ μέσου τῆς διανοίας ἄλλων ἀνθρώπων. Ὁ ἠθοποιός, ὁ ποιητὴς, ὁ μαθητὴς, ὁ αἰσθηματικὸς ἄνθρωπος εἶνε

ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ των εἶνε πάντοτε προβεβλημένοι ἐντὸς ἄλλων. Ἐπὶ πλεόν ἀλλάζουν διαρκῶς τὰ ἀντικείμενα τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των. Τὸ Δεχόμενον εἶνε καθολικόν· συμβιβάζεται μὲ ὅλα τὰ ὑποδείγματα —πιστὸν εἰς ὅλα ἐν τῷ συνόλω των, πιστὸν ὅμως εἰς κανένα ἀτομικῶς: Αὐτὸς εἶνε ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον τὸ δημιουργικὸν ἔργον εἶνε ἀσταθές· ἀκριβές δὲ ἐπειδὴ τὸ Δεχόμενον διάκειται δεκτικῶς ὡς πρὸς ὅλα, διὰ τοῦτο δὲν εἶνε διαρκῶς δεκτικὸν ὡς πρὸς κανένα.

Ἡ μετάβασις εἰς τὸ ἕτερον ἀποτελεῖ ἐκεῖνο το ὁποῖον ἡμεῖς ἀποκαλοῦμεν ἔνδειαν (ἀνάγκην) ἢ ἐπιθυμίαν: ἐφ' ὅσον ἔχω ἀνάγκην πράγματός τινος τὸ εἶναι μου δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμένα. Εἰς τὸν Φίληβον (53 D) ὁ Πλάτων ἀπαριθμεῖ τὰ πράγματα τὰ ὁποῖα εἶνε ἀυθύπαρκα ἐν ἀντιθέσει πρὸς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα διαρκῶς ἔχουν ἀνάγκην ἀπὸ ἄλλα πράγματα. Ὁ καλὸς (ἐπιεικής) ἄνθρωπος εἶνε αὐτάρκης, κλειόμενος εἰς τὸν ἑαυτὸν του, χωρὶς νὰ τὸν συγκινῇ ὁ θάνατος καὶ αὐτοῦ τοῦ πλεόν στενοῦ του φίλου (Πολιτ. 3870, E). Ὁ ἀπαίδευτος ὅμως ἄνθρωπος κατατρούχεται ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας· ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀπὸ τὴν τύχην· τὸ εἶναι του εὐρίσκεται ἐκτὸς τοῦ ἑαυτοῦ του. Καὶ ἐν γένει, εἰς τὸν κόσμον τῆς γενέσεως τίποτε δὲν εἶνε ἐντελῶς σύμφωνον πρὸς ἑαυτό, ὅλα τὰ πράγματα εὐρίσκονται διαρκῶς εἰς ἀναζήτησιν ἐκεῖνου τὸ ὁποῖον εἶνε πέραν αὐτῶν, τουτέστι τοῦ Ἄγαθοῦ. Ὁ Ἔρως, καθὸ ἡ ἔφεσις πρὸς τὸ ἀγαθὸν εἶνε τὸ Δεχόμενον ὅπως ἐμφανίζεται εἰς τὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα. Οἱ Θεοὶ δὲν ἐπιθυμοῦν τίποτε (Συμπ. 202 D). Ὁ ἔρως, ἡ ζωὴ, ἡ ἐπιθυμία, ἡ ἀναζήτησις, ἡ κίνησις—ὅλα αὐτὰ εἶνε τύποι τοῦ εἶναι διὰ μέσου τοῦ ἑτέρου.

Κατὰ ταῦτα ὅλα τὰ πράγματα τῆς δημιουργίας εἶνε σχετικὰ πρὸς καί τι ἄλλο. Τὸ Δεχόμενον μολύνει τὰ δημιουργήματα μὲ τὸ μικρόβιον τῆς σχετικότητος, εἰς τρόπον ὥστε τὸ ἓνα πρᾶγμα ὑπάρχει δι' ἓνα ἄλλο καὶ διὰ μέσου αὐτοῦ, τοῦτο πάλιν διὰ μέσου ἄλλου, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς ἐπ' ἀπειρον, εἰς τρόπον ὥστε τίποτε δὲν εἶνε ἀπλῶς, καὶ μάλιστα τίποτε δὲν εἶνε.

Ἡ ἀντιγραφή, ἡ μέθεξις, ἡ ἐνσωμάτωσις—ὅλα αὐτὰ εἶνε περιπτώσεις μεταβάσεως εἰς τὴν ἑτερότητα. Τὸ συγκεκριμένον ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον εἶνε ἀντίγραφον τῶν μορφῶν ἀναφέρεται εἰς αὐτὰς καὶ

εἶνε σχετικὸν πρὸς αὐτάς. Ἐνσωμάτωσις εἶνε τὸ νὰ εἰσέλθῃ τι εἰς κἄποιο ἄλλο. Αἱ μορφαὶ δὲν ἐνσωματώνουν τίποτε ἀφοῦ μένουν πάντοτε ἐντὸς ἑαυτῶν. Ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν μορφῶν εἰς τὸ Δεχόμενον εἶνε ἡ βάσις τῆς συνδέσεως ὑποκειμένου καὶ κατηγορουμένου εἰς τὸν λόγον· διότι ἡ σύνδεσις τοῦ κατηγορουμένου εἶνε ὅταν ἀποφαίνεται κανεὶς ὅτι ἓνα καθ' ἕκαστον μετέχει ἐνὸς γενικοῦ. Οἰαδήποτε πρότασις τοῦ τύπου Α εἶνε Β (ὁ Θεαίτητος κάθηται. πρβλ. Σοφιστής 263 Α) εἶνε ἡ διαβεβαίωσις ὅτι κἄτι ἐπέρασεν εἰς τὴν ἑτερότητα. Ὑποστηρίζεται ὅτι τὸ Α εἶνε κἄτι τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε. Οὕτω λοιπὸν τὸ Δεχόμενον εἶνε ὁ παράγων τῆς ἀντιφατικότητος εἰς τὸν κόσμον τῆς δόξης.

Ἡ σχετικότητα προέρχεται ἐκ τῆς ἀκαθορίστου φύσεως τοῦ Δεχομένου. Τὸ νὰ εἶνε τι ταυτὸν πρὸς ἑαυτὸ σημαίνει νὰ εἶνε καθωρισμένον, σημαίνει ὅτι εἶνε ἑαυτὸ καὶ ἀποκλείει ὅ,τι δήποτε ἄλλο. Ἡ ἀκαθοριστία σημαίνει ἔλλειψιν ὁρίων, καὶ συνεπῶς ἐξάρτησιν καὶ μετάβασιν εἰς τὸ ἄλλο, τὸ διάφορον.

Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ Δεχόμενον δὲν παρεισάγει καμμίαν ἰδίαν ἑαυτοῦ μορφήν καὶ κατὰ συνέπειαν ὑπομένει ἀπολύτως ὅλας τὰς μορφάς, ἐγείρεται τὸ ζήτημα διατὶ ἡ ἐνσωμάτωσις τῶν μορφῶν εἰς τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε ποτὲ τελικῶς ἐπιτυχής. Ἡ ἀπάντησις εἶνε ὅτι ἡ ἐνσωμάτωσις εἶνε νόθος. Ὁ ἠθοποιὸς ὁ ὁποῖος ὑποδύεται τὸν Μάκβεθ δὲν εἶνε ὁ Μάκβεθ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὑπὸ τὴν ὁποίαν εἶνε τοῦτο αὐτὸς οὗτος ὁ Μάκβεθ. Ἡ σχέσις τοῦ ἠθοποιοῦ πρὸς τὸν Μάκβεθ δὲν εἶνε γνησία μέθεξις· ὑποκρίνεται μόνον ὅτι εἶνε ὁ Μάκβεθ. Παραβάλλοντες αὐτὰς βλέπομεν τὴν ἀντίθεσιν ἡ ὁποία ὑπάρχει μεταξὺ τῆς κοινωνίας τῶν μορφῶν ἀναμεταξύ των καὶ τῆς μεθέξεως ἐνὸς καθ' ἕκαστον πράγματος εἰς μίαν μορφήν. Ἡ πρώτη εἶνε σχέσις ἐνὸς καθορισμοῦ πρὸς κἄτι καθοριστέον, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι· ὅταν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ ἀποφανθῶμεν ὅτι τὸ λευκὸν εἶνε χρῶμα. Ἡ κοινωνία τῶν μορφῶν μεταξὺ των εἶνε ἓνα γεγονὸς ἐκτὸς χρόνου ὑπάρχον· τὸ λευκὸν εἶνε ἐς αἰὶ χρῶμα. Ὅταν ὁμως ἰσχυρίζομεθα ὅτι «τοῦτο εἶνε λευκὸν» δὲν ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ γεγονὸς ἐκτὸς χρόνου ὑπάρχον, μάλιστα δὲν ἔχομεν κἄν νὰ κάμωμεν μὲ ἓνα γεγονός. Εἶνε βεβαίως ἀλήθεια ὅτι τὸ Δεχόμενον ἐνσωματώνει τὰς μορφάς, ἀλλὰ τὸ ὅτι τὸ Δεχόμενον ὑφί-

σταται τὴν ἐντύπωσιν αὐτῆς ἢ ἐκείνης τῆς μορφῆς δὲν εἶνε τοῦτο καμμία ἀλήθεια πού νὰ ὑπάρχη ἐκτὸς χρόνου. Τὸ λευκὸν εἶνε χρῶμα· ἀλλὰ τὸ ὅτι «τοῦτο» εἶνε λευκὸν δὲν ἀποτελεῖ γεγογός. Εἰς τὴν δευτέραν μας φράσιν ἡ σύνδεσις χρησιμοποιεῖται ὑπὸ ἔννοιαν νόθον, διότι τὸ εἶναι ὑπάρχει ἐκτὸς χρόνου. Κατὰ τύχην «τοῦτο» τὸ πρᾶγμα εἶνε λευκόν. Τὸ Δεχόμενον εἶνε κατὰ τὴν οὐσίαν του ἀκαθόριστον· οἰαδὴ ποτε δὲ πρότασις ἢ ὁποία θὰ εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ δείξῃ ὅτι τὸ Δεχόμενον εἶνε τοιοῦτον ἢ τοιοῦτον θὰ καθίστα αὐτὸ καθωρισμένον. Ἡ μέθεξις τοῦ λευκοῦ εἰς ἓνα χρῶμα συνιστᾶ εἶναι· ἢ μέθεξις τοῦ «τόδε» εἰς τὸ λευκὸν δὲν ἀποτελεῖ παρὰ ἓνα ψευδο-εἶναι, ἓνα ψευδο-καθορισμόν. Ἐκεῖνο πού ἔχομεν εἶνε ὅτι ἡ λευκότης ἔτυχε νὰ συμβῇ εἰς «τοῦτο» τὸ πρᾶγμα, τὸ πρᾶγμα «τοῦτο» ἔγινε λευκόν. Τὸ γίνεσθαι, ὡς κἄτι διάφορον τοῦ εἶναι, ἐκφράζει τὸν νόθον χαρακτῆρα τῆς μεθέξεως τοῦ πράγματος «τούτου» εἰς τὴν μορφήν λευκόν.¹⁾ Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ ἐπιπόλαιος μαθητῆς ὁ ὁποῖος προβάλλει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς ιδέας τοῦ διδασκάλου του, δὲν ἐνσωματώνει πράγματι αὐτάς. Ὁ ἐνθουσιασμός του εἶνε ἀπλῶς παροδικός καὶ ὁ ἀπὸ μέρους του ἐνστερνισμός τῆς ἀληθείας δὲν εἶνε παρὰ ἓνα ἀπατηλὸν φαινόμενον.

Τὸ Δεχόμενον ἰδιοποιεῖται ἀκαταπαύστως διαφόρους μορφάς, τὴν μίαν μετὰ τὴν ἄλλην· ἐκ τοῦ λόγου δὲ τούτου ἔχομεν δημιουργικότητα συγχρόνως μὲ ἀδιάκοπον φθοράν. Ἐπίσης ὅμως, ἅμα δοθῇ ἢ αὐτῇ μορφῇ, ἔχομεν ἐπανάληψιν τῶν ἐνσωματώσεων καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα εἶδος δημιουργικότητος διάφορον ἀπὸ ἐκείνην τὴν ὁποίαν ἀμέσως ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν. Ἐχομεν μίαν συνεχῆ σειρὰν περιπτώσεων τοῦ αὐτοῦ σχεδίου. Ἐπειδὴ καμμία ἐκ τῶν ἐνσωματώσεων ἑνὸς σχεδίου εἰς τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε γνησία, διὰ τοῦτο ἔχομεν μίαν σειρὰν διαδοχικῶν ἐνσωματώσεων.

* * *

Πρὶν προχωρήσωμεν μὲ τὴν ἀνάλυσίν μας εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ νὰ διαλευκάνωμεν μερικὰ σκο-

1) Θὰ πρέπει συνεπῶς νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὴν ἐρμηνείαν μας κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Δεχόμενον εἶνε τι τὸ καθοριστέον.

τεινά σημεία τῆς μελέτης μας. Εἴπομεν ὅτι τὸ Δεχόμενον εἶνε ὁ παράγων τῆς μεταβάσεως εἰς τὴν ἑτερότητα, ἐνῶ αἱ μορφαὶ παραμένουν πάντοτε ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ των. Καὶ ὅμως δυνατόν νὰ ἐρωτήσῃ ὁ ἀναγνώστης: δὲν μεταλαμβάνουν καὶ αἱ μορφαὶ ἢ μία τῆς ἄλλης; Ἡ διαλεκτικὴ εἶνε κατ' οὐσίαν μετάβασις τῆς μιᾶς μορφῆς εἰς τὴν ἄλλην. Βεβαίως, ἀλλὰ ἡ μετάβασις εἶνε ῥιζικῶς διαφορετικὴ εἰς τὰς δύο περιπτώσεις. Εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον νὰ ἐννοήσωμεν καλὰ ὅτι ἡ κοινωνία τῶν μορφῶν ἀναμεταξύ των δὲν καταργεῖ τὴν διαφορετικὴν αὐτῶν ταυτότητα· ἐνῶ ἡ σχετικότης τῶν γεγεννημένων πραγμάτων εἶνε τοιαύτη ὥστε νὰ συνεπάγεται συγχώνευσιν τῶν πραγμάτων μεταξύ των. Ἡ πρώτη εἶνε σχέσις μὴ—ἀντιφατικὴ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε ἡ δευτέρα. Εἰς τὸν Φαίδωνα (101 C) ὁ Πλάτων ὑποστηρίζει ὅτι αἱ μορφαὶ κοινωνοῦν ἢ μία τῆς ἄλλης· οὕτω ὁ ἀριθμὸς δύο μεταλαμβάνει τῆς δυαδικότητος. Ἐπίσης λέγει ὅτι κάθε μία μορφή εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ ἑαυτοῦ της. Οὕτω ἔχομεν συγχρόνως καὶ τὴν ταυτότητα τῶν μορφῶν πρὸς τὸν ἑαυτόν των καὶ τὴν ἀναφορὰν των πρὸς ἀλλήλας. Ἡ κοινωνία εἶνε σχέσις μεταξύ ὄντοτήτων αἱ ὁποῖαι διατηροῦν τὴν ταυτότητά των πρὸς ἑαυτάς· κατ' οὐσίαν μάλιστα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ σχέσις ἐφ' ὅσον οἱ ὅροι δὲν εἶνε διάφοροι καὶ ἀνεξάρτητοι. Ἡ μετάβασις ὅμως εἰς τὸν κόσμον τῆς γενέσεως εἶνε τοιαύτη ὥστε τὰ πράγματα ἐξαρτῶνται τὸ ἐν ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ χάνουν τὸν ἑαυτόν τους.

Ὁ ἐνθουσιασμὸς εἶνε μία κοινωνία τῆς ψυχῆς πρὸς τὰς μορφάς. Καὶ ἐδῶ ἐπίσης εἶνε ἀνάγκη νὰ κάμωμεν διάκρισιν μεταξύ τοῦ Ἐρωτος ὁ ὁποῖος μετέχει τοῦ Δεχομένου καὶ εἶνε μία μορφή τῆς σχετικότητος καὶ τοῦ Ἐρωτος ὁ ὁποῖος εἶνε καθαρὸς, ἀμιγῆς καὶ συνεπάγεται διατήρησιν τῆς ταυτότητος πρὸς τὸν ἑαυτόν του ἐντὸς τῆς σχέσεως. Εἰς τὸ κατώτερον ἐπίπεδον ὁ Ἐρως προέρχεται ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς πληρότητος, ὅπως τοῦτο συμβαίνει μὲ τὸν φιλόσοφον ὁ ὁποῖος ζητεῖ τὴν σοφίαν· διότι δὲν τὴν ἔχει. Κάθε ἐκτέλεσις ἐνὸς ἔργου εἶνε μετάβασις ἐκ τοῦ μὴ-εἶναι εἰς τὸ εἶναι καὶ ἀποτελεῖ ἐνδειξιν ἀτελείας. Αὐτὸς εἶνε ὁ Ἐρως ὡς ἐνδεια καὶ συνεπῶς ὡς ἐξάρτησις. Ἐπὶ τοῦ κατωτέρου ἐπίσης ἐπιπέδου ἔχομεν τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ δημοκρατικοῦ ἀνθρώπου. Κυμαίνεται εἰς τοὺς ἐνθουσια-

σμού; του· δέχεται ὅλων τῶν εἰδῶν τὰς ὑποβολὰς καὶ τὰς ἐπιρροάς· δὲν ἔχει ἴδιον ἑαυτοῦ εἶναι. Ἐπὶ πλέον μετέχει τοῦ Δεχομένου ὡς ἐκ τοῦ ὅτι εἶνε καθολικὸς εἰς τὰ συμφέροντά του. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ὅλων εἶνε ὅτι οἱ ἐνθουσιασμοὶ του εἶνε νόθοι· τὸν ἐλκύουν πολλῶν εἰδῶν ἀσχολία ἀπλῶς μὲ τὸ νὰ τὰς «φραντάζεται». Κάνει πῶς εἶνε φιλόσοφος, ἀθλητής, ἢ χρηματιστής (Πολιτ. 591 C). Ποτὲ δὲν εἶνε πεπεισμένος περὶ πράγματός τινος· ὑφίσταται μόνον ἐντυπώσεις.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὸν Ἔρωτα εἰς τὸ ἀνώτερόν του ἐπίπεδον. Ὁ ἔρως τοῦ Λόγου πρὸς τὰς ἰδέας βασιίζεται ἐπὶ ἐσωτερικῆς πίστεως καὶ πειθοῦς· ἀποτελεῖ ὠρισμένον σκοπὸν· καὶ ὡς ἐκ τούτου εἶνε διαρκής. Ἡ σχέσηις τοῦ αἰωνίου Λόγου πρὸς τὰς ἰδέας εἶνε σχέσις μεθέξεως ἢ ὁποία ὑπάρχει ἔκτος χρόνου. Εἰς τὴν ἰδεώδη πολιτείαν ἕκαστος πολίτης ἔχει εἰδικὴν λειτουργίαν, ἢ δὲ ἐκλογή της ἔχει γίνεαι ἀφοῦ ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν τὸ σχέδιον τοῦ ὅλου. Ὡς ἐκ τῆς λειτουργίας του ταύτης ἔχει ταυτότητα πρὸς ἑαυτόν. Ἐπὶ πλέον εἶνε ἐκλεκτικὸς εἰς τοὺς ἐνθουσιασμούς του.

Εἰς τὸ ἀνώτατον αὐτοῦ ἐπίπεδον ὁ Ἔρως γεννᾶται ἐκ τῆς πληρότητος. Προηγουμένως ἔκάμαμεν λόγον περὶ ἔρωτος καὶ περὶ ἐνεργείας πού ἔχουν ὡς ἀφορμὴν τὴν στέρησιν· ὑπάρχει ὅμως καὶ ἔρως ὁ ὁποῖος προέρχεται ἀπὸ δύναμιν. Ὁ Θεὸς καθὸ τέλειος δὲν τρέφει φθόνον ἀπέναντι κανενός (29 E)· μόνος αὐτὸς εἶνε εἰς θέσιν νὰ ὑπερβῆ τὸν ἑαυτόν του καὶ νὰ διατηρήσῃ σχέσιν πρὸς ἄλλους. Εἰς τὸν Φαῖδρον (246 E) καὶ εἰς τοὺς Νόμους (900 ἐπ.) ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ πῶς ὁ Θεὸς φροντίζει διὰ τὸν δημιουργημένον κόσμον. Ἐνας τοιοῦτος ἔρως εἶνε τὸ ὑπερεκχείλισμα ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶνε ἡδὴ τέλειον καὶ πλήρες καὶ δὲν σημαίνει ὅτι δι' αὐτοῦ φθάνει εἰς τὴν τελειότητα· εἶνε ἔρως χωρὶς νὰ ὑπάρχη ἐξάρτησις ἀπὸ τὸ ἀγαπώμενον ἀντικείμενον.

* * *

Μὲ τὴν ἐρμηνείαν πού δίδομεν εἰς τὸ Δεχόμενον ὡς ἀκαθόριστον εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ συναρμολογήσωμεν τὰς διαφόρους καὶ διεσκοπισμένας γνώμας περὶ τῆς φύσεώς του, τὰς ὁποίας ἐξεθέσαμεν ἀνωτέρω. Ἡ ἰδιότης τοῦ ἕκτατου εἶνε ἄλογος πολλότης, ἢ ὁποία πάλιν εἶνε

καὶ αὐτὴ μία μορφή τῆς ἀκαθοριστίας. Ἡ γένεσις καὶ ἡ διαδοχικότης, ὁ χρόνος καὶ ἡ κίνησις, προέρχονται ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς: ὅλα ἐκφράζουν τὴν ῥευστότητα τοῦ ἀκαθορίστου. Εἶδομεν ὅτι τὸ Δεχόμενον παρουσιάζει τὴν ὄψιν ἐκείνου τὸ ὁποῖον εἶνε δεκτικὸν καθορισμοῦ, ἐκείνου ποὺ ἐνσαρκώνει, ποὺ ἀντιγράφει, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ ὑπόστρωμα, ποὺ προβάλλει τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὰς μορφάς. Ὅλα αὐτὰ εἶνε ἐκφράσεις ποὺ δηλώνουν τὴν σχετικότητα εἰς τὸ Δεχόμενον, τὴν φύσιν τοῦ ἀκαθορίστου, τοῦ ὁποῖου ἡ θετικὴ πλευρὰ εἶνε ἡ ἰκανότης νὰ προσλαμβάνη ὅλας τὰς μορφάς.

Ἔως τὸ σημεῖον αὐτὸ ὠμιλήσαμεν περὶ τῆς σχέσεως τοῦ Δεχομένου πρὸς τὸν κόσμον τῆς γενέσεως καὶ πρὸς τὰς μορφάς. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ σχέση τοῦ Δεχομένου πρὸς τὸν Θεόν. Ἐδῶ ἔχομεν τὴν σχέση τοῦ Δεχομένου πρὸς τὴν ὑλικὴν αἰτίαν, πρὸς τὴν τυπικὴν αἰτίαν καὶ πρὸς τὴν ἐνεργὸν αἰτίαν. Ὁ Θεὸς εἶνε εἰς θέσιν νὰ πείσῃ τὸ Δεχόμενον νὰ ἐργασθῆ χάριν τοῦ βελτίστου. Ὅπως δὲ ὑπάρχει εἰς τὸ Δεχόμενον ἡ ἰκανότης νὰ δεχθῆ τὰς μορφάς οὕτω ὑπάρχει καὶ ἡ ἰκανότης νὰ πεισθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐδῶ ὅμως πάλιν τὸ πρᾶγμα εἶνε δισημάντον. Τὸ Δεχόμενον εἶνε ἀνυπότακτον, «δύσμικτον» (35 A). Ἀλλὰ εἶνε δυνατόν νὰ μεταπεισθῆ. Ἡ νίκη αὐτῆ δὲν εἶνε ποτὲ τελειωτικὴ ἢ ὑποταγὴ δὲν διαρκεῖ.

Ἡ ἀναγκαιότης ὑποτάσσεται ἐκουσίως εἰς τὸν Θεὸν πειθομένη ὑπ' αὐτοῦ (56 C). Ὁ νοῦς κυριαρχεῖ ἐπὶ τῆς ἀναγκαιότητος (48 A, 56 C). Βλέπομεν οὕτω ὅτι ἡ πειθὴ νικᾷ τὴν ἀνάγκην (48 A). Οὐχ ἦττον ὑπάρχουν περιορισμοὶ εἰς τὴν ἰκανότητα τοῦ Δεχομένου νὰ πείθεται. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπεμβάσεως τοῦ Θεοῦ εἶνε καλὸν καθ' ὃ μέτρον εἶνε τοῦτο δυνατόν. Ἡ φράσις αὐτῆ ἐπαναλαμβάνεται διαρκῶς εἰς τὸν Τίμαιον (30 A, 32 B, 38 B κτλ.). Ἐπίσης ὁ νοῦς πείθει τὴν ἀναγκαιότητα νὰ ὀδηγῆ πρὸς τὸ καλλίτερον («ἐπὶ τὸ βέλτιστον ἄγειν») τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα γίνονται (48 A). Ὑπάρχουν ἄρα καὶ μερικὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἐκφεύγουν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ βελτίστου. Τὰ τοιούτου εἶδους πράγματα εἶνε ἐντελῶς ἀ-λογικὰ καὶ ἀνεξήγητα. Ἐπὶ πλέον καὶ αὐτῆ ἡ πειθὴ ὅπως τὴν περιεγράψαμεν, δὲν διαρκεῖ. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ὁ Θεὸς δὲν εἶνε παντοδύναμος· εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ συνεργάζεται μὲ τὴν ἀναγκαιότητα· τὸ ἀπότη-

λεσμα δὲ τῆς τοιαύτης συνεργασίας φέρει τὰ ἔχνη καὶ τῶν δύο αἰτίων. Ὁ Θεὸς δὲν εἶνε τὸ "Ὀλον" εἶνε ὑποχρεωμένος νὰ ἐνεργῇ μαζὶ μὲ ἄλλους παράγοντας· εἶνε ἓνας μεταξὺ πολλῶν.

Ἐὰν τὸ Δεχόμενον ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ πεῖθεται ἀπὸ τὸν Θεόν, τοῦτο θὰ συμβαίνει διότι τὸ Δεχόμενον εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐννοῇ τὸν Θεόν. Τὸ συμπέρασμα λοιπόν, ὅτι τὸ Δεχόμενον περιλαμβάνει μέσα του δυνάμει καὶ τὸν νοῦν καὶ ὅτι ὑπάρχει κάποια πρωταρχικὴ σχέσις μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Δεχομένου, φαίνεται νὰ εἶνε ἀναπόφευκτον. Ἀλλὰ ἡ διάνοια ἔχει βαθμούς· ἡ δύναμις τῆς νοήσεως ποὺ ὑπάρχει εἰς τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἀνωτέρου βαθμοῦ ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐνυπάρχει λανθάνουσα εἰς τὴν ἐπιθυμίαν. Εἰς τὰ Ἡθικὰ Νικομάχεια (1098α) ὁ Ἀριστοτέλης λέγει ὅτι ἡ ψυχὴ εἶνε δυνατὸν νὰ εἶνε ἔλλογος ὑπὸ δύο σημασίας: ὑπὸ τὴν ἐννοίαν ὅτι εἶνε ἱκανὴ νὰ διανοεῖται καὶ ὑπὸ τὴν ἐνοίαν ὅτι εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐννοῇ τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἡ ἐπιθυμία δὲν εἶνε ἱκανότης τοῦ διανοεῖσθαι, καὶ ὅμως εἶνε ἔλλογος ὑπὸ τὴν δευτέραν αὐτὴν σημασίαν· εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐννοῇ τὸν ὀρθὸν λόγον, καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς αὐτόν. Καὶ τὸ Δεχόμενον θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔλλογον ὑπὸ κάποιαν ἀνάλογον σημασίαν. Ὁ Πλάτων ἀναφέρει (71 Α.Σ. ἴδε καὶ Πολιτ. 431) ὅτι αἱ κτηνώδεις ὄρμαι τοῦ ἀνθρώπου εἶνε δυνατὸν νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ νοῦ εἴτε δι' ἀπειλῶν καὶ διὰ τῆς βίας, εἴτε διὰ τῆς ἀσκήσεως ἐπ' αὐτῶν κάποιας μαγείας. Ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας εἶνε ὅτι ὁ πρῶτος εἶνε εἰς θέσιν νὰ συλλάβῃ τὰς μορφὰς ἀμέσως καὶ ἀπ' εὐθείας ἐνῶ ἡ δευτέρα ἔχει ἀνάγκην νὰ ἰδῇ τὸ ἀγαθὸν νὰ ἐκδηλώνεται εἰς μίαν συγκεκριμένην ἐνσωμάτωσιν εἴτε διὰ μέσου μύθου τινὸς εἶνε διὰ μέσου ἔργου τέχνης.

Αὕτῃ εἶνε ἡ ἐννοία ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἡ μουσικὴ καὶ ὁ χορὸς καὶ ὅλαι αἱ καλαὶ τέχναι χρησιμεύουν ὡς μεσάζοντες ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ λόγου διότι κατορθώνουν νὰ φέρουν τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς τὸ μέρος τῆς χάριτος καὶ τοῦ κάλλους. Ἡ ἀντιληπτικὴ ἱκανότης τοῦ Δεχομένου κατανοεῖ μόνον σκιάς, κατανοεῖ τὸ ἰδανικὸν ὑπὸ τὴν σκιώδη μορφήν ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἐμφανίζεται εἰς τὰ συγκεκριμένα πράγματα. Εἶνε συνεπῶς ἀνάγκη νὰ παραδεχθοῦμεν ὅτι μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Δεχομένου ὑφίσταται μία τελευταία πολικότης, ὅτι τὸ θεῖον ἀσκεῖ κάποιαν

γοητεία ἐπὶ τοῦ χάους, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ λησμονοῦμεν ὅτι ἡ γοητεία αὕτη εἶνε δυνατὴ ὡς ἐκ τῆς «ξυμφύτου γλυκύτητος τῆς ἐπιθυμίας» (71 C).

Θὰ εἴπωμεν ἄρα γε ὅτι τὸ Δεχόμενον εἶνε κακόν; Ἐάν καὶ δὲν μᾶς εἶνε δυνατὸν νὰ ἀπαντήσωμεν δογματικῶς εἰς τὸ ἐρώτημα τοῦτο, νομίζομεν μῶλα ταῦτα, ὅτι τὸ περιεχόμενον τῶν σχετικῶν πρὸς τὸ ζήτημα χωρίων μᾶς ὑποδεικνύει ὅτι πρέπει νὰ δώσωμεν ἀρνητικὴν ἀπάντησιν. Τὸ Δεχόμενον εἶνε «ἕτερον», διάφορον ἀπὸ τὸν Θεὸν ἀλλὰ δὲν εἶνε ἀντίθετον πρὸς αὐτόν. Ἡ ἀναγκαιότης συνεργάζεται μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ βελτίστου (48A)· ὁ Θεὸς χρησιμοποιεῖ τὴν ἰδιότροπον αἰτίαν διὰ νὰ παραγάγῃ τὸ ἀγαθὸν (68E). Ὅπωςδήποτε ὅμως παραμένει τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Δεχόμενον παρουσιάζει ἀντίστασιν, καὶ ποτὲ δὲν παρασύρεται ἐντελῶς. Ἡ συμμετοχὴ τοῦ Δεχομένου εἰς τὴν γένεσιν τῶν πραγμάτων σημαίνει ὅτι ὁ κόσμος παρουσιάζει καὶ μίαν ὄψιν τύχης καὶ συγχύσεως. Οὕτω λέγει ὁ Πλάτων εἰς τὸν Θεαίτητον: «Εἶνε ἀδύνατον, ὦ Θεόδωρε, νὰ λείψουν ἐντελῶς τὰ κακά, διότι εἶνε ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ πάντοτε ἀντίστασις εἰς τὸ Ἄγαθόν» (176A). Εἰς δὲ τοὺς Νόμους (906A), ἀναφέρεται εἰς τὴν αἰώνιον σύγκρουσιν μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ.

Ἴσως τὸ πρόβλημά μας νὰ εἶνε ἀπλῶς λεκτικόν. Ἐάν μὲ τὴν λέξιν κακὸν ἐννοοῦμεν τὴν ἀστάθειαν, ἢ ὅτι ἡ προσκόλλησις εἰς τὸ ἀγαθὸν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς τύχης, τότε τὸ Δεχόμενον ἔχει φύσιν πονηράν, δὲν εἶνε ὅμως κακὸν ὑπὸ οἵανδήποτε ἄλλην σημασίαν τῆς λέξεως. Ὁ Θεὸς εἶνε ἀγαθὸς ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι εἶνε σιδηροδέμενος πρὸς τὸ ἀγαθὸν πέραν οἵουδήποτε χρόνου· τὸ Δεχόμενον ὅμως δὲν εἶνε κακὸν ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ὅτι ταυτίζεται πρὸς τὸ κακόν, διότι τὸ Δεχόμενον δὲν ταυτίζεται πρὸς τίποτε, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε κακόν. Ἀφοῦ δὲ εὐρίσκεται μεταξὺ τῶν δύο εἶνε οὐδέτερον, διότι ὡς ἐκ τῆς φύσεώς του εἶνε ἀκαθόριστος. Εἶνε ἀληθές ὅτι τὰ καλὰ πράγματα παρέρχονται, ἀλλὰ καὶ τὰ κακά ὄντα παρέρχονται ὁμοίως. Ἐάν τὸ Δεχόμενον προβάλλει ἀντίστασιν εἰς τὸν Θεόν, ἀσφαλῶς θὰ ἀντισταθῇ καὶ εἰς τὸν Διάβολον (ἐάν ὑπάρχει τοιοῦτος), διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἀκαθοριστίαν του.

Ἐφ' ὅσον δὲ τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε κακόν, ἔπεται ὅτι τὸ κακόν

τὸ ὁποῖον ἐμφανίζεται εἰς τὸν κόσμον ἔχει χαρακτῆρα ἀρνητικόν· εἶνε δηλαδή στέρησις τοῦ ἀγαθοῦ. Τὸ κακὸν εἶνε ἕνας κατώτερος βαθμὸς τῆς ἀγαθότητος, ἕνα ἀτελὲς ἀντίγραφον τοῦ ἰδανικοῦ: ὁ κακοῦργος εἶνε ἕνας ἄγιος κατωτέρου βαθμοῦ¹).»

Βασικὴν σπουδαιότητα ἔχει καὶ ἕνα ἄλλο ζήτημα: εἰάν δηληδὴ τὸ Δεχόμενον εἶνε πραγματικόν. Ἐναντίον τῆς πραγματικότητός του εἶνε δυνατὸν νὰ ἀντιταχθῇ τὸ ἐπιχείρημα ὅτι τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε δεδομένον οὔτε εἰς τὴν πείραν οὔτε εἰς τὸν νοῦν. Πῶς λοιπὸν τότε εἶνε δυνατὸν κατ' ἀρχὴν νὰ γνωσθῇ; Βεβαίως εἶνε πολὺ φυσικὸν εἰς τὴν πείραν νὰ μὴ εἶνε δεδομένον τὸ Δεχόμενον· πείραν λαμβάνομεν μόνον τοῦ «μικτοῦ», τοῦ ἀκαθορίστου ὡς καθωρισμένου· ἔχομεν πείραν ἑνὸς δημιουργήματος καὶ ὄχι δημιουργικοῦ τινος παράγοντος. Ἄφ' ἑτέρου εἶνε πολὺ φυσικὸν τὸ Δεχόμενον νὰ μὴ εἶνε ἔννοια τῆς διανοίας ἀφοῦ ἡ προᾶξις τῆς νοήσεως εἶνε προᾶξις καθορισμοῦ, εἶνε προᾶξις ἣ ὁποία σημαίνει τὴν νόησιν μιᾶς μορφῆς ἢ τὴν ἀπόδοσιν μιᾶς μορφῆς εἰς ἕν καθ' ἕκαστον. Καὶ πράγματι κανεὶς ἐκ τῶν δημιουργικῶν παραγόντων δὲν ἀποτελεῖ ἀντικείμενον ἀντιλήψεως εἴτε κατ' αἴσθησιν εἴτε κατὰ τὸν λόγον. Οὗτοι ἀποτελοῦν τὰς αἰτίας τοῦ κόσμου τῆς διανοήσεως καὶ μόνον ἐμμέσως καὶ κατὰ συμπερασμὸν εἶνε γνωστοί. Γνωρίζομεν ὅτι ὑπάρχει τὸ Δεχόμενον διότι ἀποτελεῖ ἕνα ἀναγκαῖον συμπέρασμα ποὺ ἐξάγεται ἐκ τοῦ κόσμου τῆς πείρας· χρησιμεύει πρὸς ἐξήγησιν τοῦ στοιχείου τῆς τύχης καὶ τῆς ῥοῆς τῶν πραγμάτων. Γινώσκεται χωρὶς νὰ εἶνε δεδομένον· κατανοεῖται «διὰ τινος νόθου συλλογισμοῦ» (52 C): ἀκριβῶς ὅπως καὶ ὁ κόσμος τῶν μορφῶν (καθὼς συνεζητήθη οὗτος εἰς τὸν Φαίδωνα), ὑπερβαίνει τὸν κόσμον τῆς γενέσεως· εἰσάγεται ὡς μιὰ ὑπόθεσις διὰ νὰ ἐξηγηθοῦν τὰ φαινόμενα.

Δυνατὸν ὅμως νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς: συμβιβάζεται ἄρα γε μὲ τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος κἄτι ποὺ εἶνε μὴ-νοητὸν νὰ εἶνε μᾶλα

1) Εἰς τὴν ἀποψιν ὅμως ταύτην περὶ τοῦ κακοῦ εἶνε δύσκολον νὰ προσαρμόσωμεν τὴν εἰκόνα τοῦ τυράννου ὅπως εὐρίσκομεν αὐτὴν εἰς τὸ ἑννατον βιβλίον τῆς Πολιτείας. Ὁ τύραννος ἐμφανίζεται ὡς ἕνας ἄνθρωπος τοῦ ὁποίου ἡ ζωὴ εἶνε ὀριστικῶς προσανατολισμένη πρὸς τὸ κακὸν ὡς πρὸς μίαν ἀρχὴν.

ταῦτα πραγματικόν; Εἶνε ἀλήθεια ὅτι εἰς πολλὰ χωρία ὁ Πλάτων ταυτίζει τὸ πραγματικὸν μὲ τὸ λογικόν· εἶνε ὁμως ἐπίσης ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχουν χωρία (ιδίως εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διαλόγους) εἰς τὰ ὅποια φαίνεται νὰ ἐγκαταλείπη τὴν ἀφομοίωσιν αὐτὴν. Οὕτω εἰς τὸν Πολιτικὸν (284 E) λέγει ὅτι ἡ ὑπερβολή, (ἔλλειψις μέτρου, ἀρνησις τοῦ πέρατος) εἶνε πραγματική. Εἰς τὸν Φίληβον (26 C) ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἄπειρου καὶ λέγει ὅτι ἔχει ἐνότητα. Ἡ στάσις τὴν ὁποίαν θὰ λάβει κανεὶς εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἐρμηνείας τὴν ὁποίαν δίδει εἰς τὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος ὡς σύνολον· ἐκ τοῦ ἐὰν κανεὶς θεωρεῖ τὸν Πλάτωνα ὡς πέρα - πέρα ὀρθολογιστὴν ἢ ὄχι· καὶ τὸ τελευταῖον τοῦτο πάλιν ἐξαρτᾶται κατὰ πολὺ ἐκ τοῦ ἐὰν σχηματίζει κανεὶς τὴν γνώμην του περὶ Πλάτωνος ἐκ τῶν πρώτων διαλόγων (ιδιαιτέρως τοῦ Φαίδωνος) ἢ ἐὰν ἀποδίδῃ ἴσην σπουδαιότητα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους διαλόγους. Εἰς τὸν συγγραφέα φαίνεται ἀναμφισβήτητον ὅτι διὰ τὸν Πλάτωνα ἡ πραγματικότης ἐμπερικλείει ἓνα ἀ-λογικὸν παράγοντα, ἓνα ἄ-λογον, σκληρὸν καὶ ἀνεξήγητον γεγονός.

Ὁ ἀναγνώστης πρέπει νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του, ὅτι τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε ὁ μόνος ἀ-λογικὸς παράγων τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πλάτων. Τὸ Κάλλος εἶνε πέραν τῶν ἐννοιῶν («λόγων» Συμπ. 211 A) καὶ τὸ Ἄγαθὸν εἶνε πέραν τῆς ἀληθείας (Πολιτ. 509 A). Καὶ περαιτέρω, λέγεται ὅτι τὸ Ἄγαθὸν εἶνε πέραν τῆς Οὐσίας. (Πολιτ. 509 B). Ὑπὸ μίαν ὠρισμένην σημασίαν, τόσον τὸ Δεχόμενον ὅσον καὶ τὸ Ἄγαθὸν εἶνε μὴ - ὄντα· καὶ ὁμως ὑπὸ μίαν ἄλλην σημασίαν εἶνε πραγματικά, διότι εἶνε αἰ αἰτίαι τοῦ ὄντος. Οὕτω ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ ὡς μορφῆς («ἰδέα», Πολιτ. 508 C) καὶ περὶ τοῦ Δεχομένου ὡς «εἶδους» (Τιμ. 48, A, E).

Τὸ Δεχόμενον δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὸ νὰ εἰσέλθῃ ὡς οὐσιαστικὸν στοιχεῖον τὸν κόσμον τῆς πείρας. Θὰ ἦτο σφάλμα νὰ τὸ θεωρήσωμεν ὅτι δὲν εἶνε παρὰ ἡ ἀποψις τῆς τύχης εἰς τὰ πράγματα, ἀποψις ἡ ὁποία θὰ ἦτο κᾶτι τὸ ἀφηρημένον καὶ ἐντελῶς χωριστὸν ἀπὸ τὸν συγκεκριμένον κόσμον. Ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Δεχομένου καὶ λέγει (52 D) ὅτι τοῦτο ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς γενέσεως ἀκόμη τοῦ οὐρανοῦ (τοῦ σύμπαντος).

Ὅποιος ὁμῶς θεωρεῖ τὸν Πλάτωνα ὡς ὀρθολογιστὴν ἠμπορεῖ ἀκόμη νὰ φέρῃ τὴν ἀντίρρησην ὅτι τὸ Ἄγαθὸν καὶ τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε καθόλου δυνατὸν νὰ συγκριθοῦν ὡς πρὸς τὴν ἀποψιν ὑπὸ τὴν ὁποίαν καὶ τὰ δύο εἶνε ἀ-λογικά. Τὸ Ἄγαθὸν εἶνε ἡ πληρότης τοῦ ὄντος ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπορρέουν ὅλα τὰ πράγματα· εἶνε, οὕτως εἰπεῖν, ἓνα ὑπερ-ὄν, τὸ ὁποῖον γινώσκεται κατὰ ἓνα ὑπερ-λογικὸν τρόπον· ἐνῶ τὸ Δεχόμενον εἶνε ἡ πλήρης ἀρνησις τοῦ ὄντος. Βεβαίως πρέπει νὰ παραδεχθοῦμεν ὅτι τὸ Δεχόμενον δὲν εἶνε ὄν ὑπὸ τὴν πληρεστάτην σημασίαν τῆς λέξεως, δὲν εἶνε «παντελῶς ὄν» (τελείως πραγματικόν). Μᾶλλον ταῦτα δὲν ἔπεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι εἶνε ἐντελῶς φανταστικόν (μὴ - πραγματικόν). Μὲ μίαν λέξιν εἶνε ἀνάγκη νὰ καταφύγωμεν εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Πλάτωνος περὶ βαθμῶν πραγματικότητος. Οἱ δημιουργικοὶ παράγοντες οἱ ὁποῖοι ἀποτελοῦν τὴν μεταφυσικὴν κατάστασιν δὲν ἔχουν ὅλοι τὴν αὐτὴν σπουδαιότητα· εἰς μερικοὺς ἐξ αὐτῶν ἀποδίδεται μεγαλειτέρα βαρύτης ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς λοιπούς. Οἱ παράγοντες αὐτοὶ εἶνε διατεταγμένοι κατ' ἀνιούσαν κλίμακα ὡς πρὸς τὸ εἶναι καὶ τὴν ἀξίαν. Αὐτὴ εἶνε ἡ ἔννοια ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ Ἄγαθὸν εἶνε ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ὀρίζεται πᾶν ὅ,τι εἶνε, συμπεριλαμβανομένων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν μορφῶν. Καὶ κατὰ τοὺς ὅρους αὐτοὺς τῆς ἀξιολογήσεως τὸ Δεχόμενον πρέπει νὰ καταταχθῇ εἰς τὴν κατωτάτην τάξιν, ἀπὸ ἀπόψεως τοῦ εἶναι, μεταξὺ τῶν δημιουργικῶν παραγόντων.

* * *

Μεταξὺ τῶν θεωριῶν τῆς φιλοσοφίας τοῦ Πλάτωνος ἡ ἔννοια τοῦ Δεχομένου καταλαμβάνει ἐξέχουσαν θέσιν. Ὁ Πλάτων τὴν πραγματεύεται κατὰ τρόπον πενιχρὸν καὶ μὲ πολὺν δισταγμὸν, καὶ μᾶλλον κάμνει ὑποδείξεις παρὰ νὰ ἐκφέρῃ γνώμην σαφῆ. Πολὺ μετριόφρων καὶ ἐπιφυλακτικὸς εἶνε ἐπίσης καὶ προκειμένου περὶ ὅλων τῶν σοβαρωτέρων τοῦ θεωριῶν, ὡς εἶνε ἐπὶ παραδείγματι αἱ περὶ τοῦ Θεοῦ ἢ περὶ τοῦ Ἄγαθοῦ. Ἡ στάσις του αὐτὴ ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὰς δυσκολίας τοῦ θέματος· ἴσως ὁμῶς νὰ ὀφείλεται ἐπίσης καὶ εἰς τὴν πεποίθησίν του ὅτι αἱ σπουδαιότεραι ἀλήθειαι δὲν πρέπει νὰ γράφονται εἰς τὰ βιβλία καὶ νὰ ῥίπτωνται, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὸ κοινόν

ἀδιακρίτως, ἀλλὰ τούναντίον πρέπει νὰ προορίζονται μόνον διὰ τοὺς ὀλίγους καὶ τοὺς μεμνημένους οἱ ὅποιοι νὰ ἔχουν περάσει ἤδη ἀπὸ τὴν κατάλληλον προπαίδειαν τοῦ πνεύματος. Κατὰ ταῦτα ὁ Πλάτων μᾶς ἐγκαταλείπει εἰς τὸν «προθάλαμον» καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ εἴμεθα εὐχαριστημένοι μὲ τὰ ὀλίγα ποὺ ἠμποροῦμε νὰ ἰδοῦμε ἀπὸ μακρῶς.

Ὅποιος ἐννοεῖ τὸ Δεχόμενον κατὰ τὴν πλήρη αὐτοῦ σημασίαν, θὰ ἀντιληφθῆ ὅτι οἰαδήποτε θεωρία ποὺ θὰ παρεδέχετο τὸν Πλάτωνα ὡς ὀρθολογιστὴν εἶνε ἀνεπαρκῆς καὶ ἀκατάλληλος. Τὸ Δεχόμενον εἶνε ὁ παράγων τοῦ ἀκατεργάστου γεγονότος: ἀποτελεῖ τὸ μέτρον τῆς ἀποτυχίας τῶν μορφῶν ὡς αἰτίων εἰς τὸν κόσμον τῆς γενέσεως. Εἰς τὴν δημιουργίαν ὑπάρχει κᾶτι τι τὸ ὅποιον δὲν συμφωνεῖ πρὸς τὸ αἰώνιον ὑπόδειγμα. Καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχει ἀποκατασταθῆ ἡ τάξις, πάλιν εἶνε δυνατὸν ἡ τάξις αὐτῆ θὰ ἀνατραπῆ· οἱ νόμοι ἔρχονται καὶ παρέρχονται. Τὸ Δεχόμενον λειτουργεῖ ὡς ἀρχὴ τῆς ἐντροπῆς εἰς τὴν φύσιν. Πέραν ἐνὸς ὠρισμένου σημείου αἱ διαδικασίαι τῆς φύσεως δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ προβλεφθοῦν καὶ ἐξαρτῶνται ἐκ τῆς τύχης. Ἡ ἐπιστήμη εὐρίσκεται ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν τύχην καὶ ὡς ἐκ τούτου παύει νὰ εἶνε «ἐπιστήμη»· ὁποιαδήποτε δὲ περιγραφὴ τοῦ κόσμου δὲν θὰ εἶνε, ὑπὸ τὰς καλλιτέρας συνθήκας, παρὰ μόνον πιθανή. Καθ' ὅμοιον τρόπον καμμία ἀκριβῆς περιγραφὴ καθ' ἕκαστον πράγματος δὲν εἶνε δυνατή. Καὶ οὕτω ὁ κόσμος εἶνε ἀδιαπέραστος (ἀδιαφανῆς) διὰ τὸν νοῦν.

Εἶνε δυνατὸν νὰ χωρίσωμεν τὴν περιγραφὴν ποὺ κάμνει ὁ Πλάτων τοῦ Δεχομένου, ἀπὸ τὴν ἀξίαν καὶ σπουδαιότητα ποὺ τοῦ ἀποδίδει, νὰ δεχθῶμεν τὴν πρώτην καὶ νὰ ἀπορρίψωμεν τὴν δευτέραν. Διὰ τὸν Πλάτωνα, τὸ Δεχόμενον ἀποτελεῖ ἀπώλειαν ὄντοτος, μίαν πτώσιν ἀπὸ τῆς κλασικῆς τελειότητος τῆς μορφῆς εἰς τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου. Ἀκριβῶς ὅμως τὸ σκότος αὐτὸ εἶνε δυνατὸν νὰ φανῆ εἰς ἄλλον τινά, ὅτι προσδίδει σπουδαιότητα εἰς τὸ Δεχόμενον. Τὸ συγκεκριμένον ἀντικείμενον εἶνε σκοτεινὸν διὰ τὸν νοῦν, διότι, ὡς ἐκ τῆς ἀπείρου αὐτοῦ πολλαπλότητος, δὲν εἶνε δυνατόν, διὰ νὰ κατανοηθῆ, νὰ περιληφθῆ εἰς ἓνα μόνον τύπον (formula). Εἶνε ἀκαθόριστον διότι καμμία μορφή δὲν εἶνε ἱκανὴ νὰ ἐξαντλήσῃ τὸ περιεχόμενον του. Ἡ δὲ ἀντίθεσις καὶ σύγκρουσις μεταξὺ τῶν ὑποδειγμάτων καὶ τοῦ Δεχο-

μένου, ὁ κίνδυνος νὰ νικηθοῦν ἐκεῖνα ἀπὸ τὸ δεύτερον τοῦτο, ἀποτελεῖ μέρος αὐτῆς τῆς οὐσίας τῆς ἐνεργείας. Ἡ ῥοή τὴν ὁποίαν κατακρίνει ὁ Πλάτων, εἶνε ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἀτελευτήτου δημιουργικότητος τοῦ ὄντος. Μὲ μίαν λέξιν, εἶνε δυνατόν, ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ τὸν Πλάτωνα, νὰ ἐρμηνεύσωμεν καὶ θεωρήσωμεν τὸ Δεχόμενον ὡς συμβολὴν εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ ὄχι ὡς ἐλάττωσιν αὐτῆς. Καὶ αὐτὸ μάλιστα τὸ πνεῦμα τοῦ Πλάτωνος δεικνύει ἔχνη τοῦ Δεχομένου. Οἱ διάλογοι του εἶνε ἕνας χεῖμαρρος σκέψεως ποὺ διαρκῶς κινεῖται ἀπὸ συζητήσεως εἰς συζητήσιν, ποὺ κερδίζει ἕνα ζήτημα καὶ ὕστερα πάλιν τὸ χάνει, ἄλλοτε συγκεχυμένος καὶ ἄλλοτε σαφής, ποὺ αὐξάνει εἰς δύναμιν καὶ καταλήγει εἰς λαμπρὰς θεωρίας χωρὶς ποτὲ νὰ σταματᾷ εἰς ἕνα σύστημα. Εἰς τὰ ἔργα του τὸ τέλος δὲν περιλαμβάνεται εἰς τὴν ἀρχήν, ἀλλ' ἡ σκέψις προχωρεῖ καὶ διαμορφοῦται διαρκῶς. Εἰς τὴν πρακτικὴν του ὁ Πλάτων δὲν εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν θεωρίαν του· οὔτε ἄλλως τε θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχη οὔτω τὸ πρᾶγμα, ἐὰν εἶνε ὀρθὴ ἢ ἀντίθετος ἀποψις ὅτι, δηλαδή, ὁ παράγων ὁ ὁποῖος εἰς τὴν γνῶσιν διαφεύγει τὸν καθορισμὸν εἶνε ταυτοχρόνως ἐκεῖνος ὁ παράγων ὁ ὁποῖος προσδίδει ὅλον ἐν νέον περιεχόμενον καὶ φρεσκάδα εἰς τὴν ζωὴν καὶ εἰς τὴν σκέψιν.